

Bedömning av pedagogisk meritering

Kristina Nilsson, Mekanik LTH

Abstract— Enligt Högskoleförordningen skall vid bedömning av behörighet till professors-, lektors- eller adjunktstjänster lika stor omsorg ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av den vetenskapliga skickligheten. Det framgår dessutom att lektorer och adjunkter skall ha genomgått högskolepedagogisk utbildning. Här i denna artikel följer en kortfattad sammanställning av vilka kriterier som anges vid bedömning av pedagogisk skicklighet, i vilka dokument dessa kriterier återfinns och om dessa dokument gäller på lokal eller nationell nivå. Dessutom följer en kort beskrivning av vilken behörighet som krävs för att bedöma om den pedagogiska skickligheten är uppfylld. De aktuella förutsättningarna vad gäller pedagogisk meritering och bedömning av denna diskuteras med fokus på ett par angelägna frågeställningar. Frågan om pedagogisk meritering är under utveckling och de dokument som refereras till i nedanstående text är de som är aktuella vid tidpunkten för denna artikels sammanställning.

Index Terms—Anställningsordning, Högskolelagen och Högskoleförordningen, Högskolepedagogisk utbildning, Pedagogisk meritering

I. HÖGSKOLELAGEN OCH HÖGSKOLEFÖRORDNINGEN

De inledande bestämmelserna i högskolelagen [1] föreskriver att verksamheten vid universitet och högskolor skall avpassas så att en hög kvalitet nås, såväl i utbildningen som i forskningen och det konstnärliga arbetet (1 kap. 4 §). Utbildningen på grundnivå skall bland annat utveckla studenternas förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, samt att självständigt urskilja, formulera och lösa problem. På avancerad nivå skall studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer utvecklas, och motsvarande på forskarnivå inkluderar de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning (1 kap. 8 § - 9a §). För att denna typ av undervisning ska vara möjlig att genomföra så krävs kompetenta lärare. Högskolelagen [1] ger nedanstående beskrivning av vilken kompetens som är nödvändig.

Bara den som har visat vetenskaplig och pedagogisk skicklighet får anställas som professor (3 kap. 2 §). En lektor skall ha vetenskaplig kompetens eller annan yrkesskicklighet, samt pedagogisk skicklighet (3 kap. 5 §). Om inte någonting annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen, bestämmer varje högskola själv vilka kategorier av lärare utöver professor och lektor som skall anställas där, samt om de behörighetskrav och bedömningsgrunder som skall gälla vid anställning av sådana lärare (3 kap. 6 §).

Högskolelagen [1] ger ingen närmare beskrivning av hur vetenskaplig och pedagogisk skicklighet kan uppnås och vilka kriterier som är avgörande för att kompetensen ska vara uppfylld. Dessutom är enbart yrkestitlarna professor och lektor nämnda. Dock medger högskolelagen [1] utrymme för kompletterande texter då regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter angående högskolan (5 kap. 6 §).

Högskoleförordningen [2] beskriver vilka lärarkategorier som högskolorna får anställa; professorer, lektorer, adjunkter, forskarassistenter, timplärare och gästlärare (4 kap. 1 §). Vidare ges i högskoleförordningen [2] en mer detaljerad beskrivning av behörighetsgrunderna för de olika lärarkategorierna. Vad gäller pedagogisk skicklighet nämns följande behörighetskrav för anställning som lektor eller adjunkt; genomgången högskolepedagogisk utbildning eller på annat sätt förvärvade motsvarande kunskaper, samt visad pedagogisk skicklighet (4 kap. 7 §, 9 §). Högskoleförordningen [2] fastställer dessutom att lika stor omsorg skall ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av andra behörighetsgrundande förhållanden. Kraven för behörighet till anställning som lektor eller adjunkt specificeras till att innefatta genomgången högskolepedagogisk utbildning, ett krav som inte nämns i samband med behörighet att anställas som professor. Dock skall vid tillsättningen av en professorstjänst lika stor omsorg ägnas prövningen av den pedagogiska skickligheten som prövningen av den vetenskapliga skickligheten (4 kap 5 §).

Vad gäller ansökan om befordran från lektor till professor skall detta beviljas om lektorn har behörighet för en sådan anställning (4 kap. 11 §). En adjunkt skall efter ansökan befordras till lektor om adjunkten har behörighet för en sådan anställning, men adjunkten kan beviljas befordran även om behörighetskraven inte är uppfyllda. Det gäller dock bara om adjunkten har visat särskild pedagogisk skicklighet eller särskild skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal vid högskolan eller visat särskild förmåga att samverka med det omgivande samhället (4 kap. 13 §).

Någon ytterligare specificering angående vad den pedagogiska skickligheten skall innefatta ges inte av högskoleförordningen. Kravet på genomgången högskolepedagogisk utbildning inkluderar ingen beskrivning av vad en sådan utbildning skulle innefatta och ej heller hur många högskolepoäng den skall omfatta. För ytterligare detaljer utöver dem som omnämns i Högskoleförordningen [2] angående regler för anställning av lärare, hänvisas till respektive högskolas anställningsordning (4 kap. 14 §).

II. ANSTÄLLNINGSORDNING, SAMT TILLÄGG TILL DENNA VID LUNDS UNIVERSITET

Anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet [3] (beslutad september 2002) beskriver behörighetskraven gällande pedagogisk skicklighet enligt följande; professorstjänst kräver hög grad av pedagogisk skicklighet, lektorstjänst samt adjunktstjänst kräver väl vitsordad skicklighet. Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till anställningens inriktning och innehåll kan även den vars meritering är mera särpräglad och därmed inte lika allsidig, anställas som professor/universitetslektor. Vid anställning som universitetsadjunkt skall pedagogisk skicklighet och andra behörighetsgrundande förhållanden ges lika vikt, om inte särskilda skäl föranleder annat. För samtliga tre lärarkategorier skall meritvärderingen göras med utgångspunkt i den för anställningen fastställda anställningsprofilen.

Således innehåller Anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet [3] inte några specificerade kriterier för vad den pedagogiska skickligheten skall innefatta. Denna typ av specifikationer går däremot att finna i skriften ”Beslut om allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsförordningen för lärare vid Lunds universitet” [4] som ursprungligen utgjorde ett komplement till Anställningsordning för lärare vid Lunds universitet, 1999, föregångare till ovan nämnda dokument från 2002. I skriften ”Beslut om allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsförordningen för lärare vid Lunds universitet” [4] framgår det att Lunds universitet funnit det angeläget att något mera ingående förtydliga hur prövningen av pedagogisk meritering bör göras för att anses uttömmande. Följande citat är hämtat ur kapitel 7.3. ”Det bör i ledigkungörelsen utgå en stark rekommendation om dokumentation i form av en pedagogisk meritportfölj. I denna samling redovisar och samlar lärare successivt sina dokument, tankar och erfarenheter kring pedagogiska frågor samt de bedömningar som andra gjort av lärarens insatser.”

Ett antal kvalitativa kriterier anges, såsom breda kunskaper i det egna undervisningsämnet, förmåga att strukturera och organisera kunskapsmassan, förmåga att förmedla engagemang för ämnet och förmåga att aktivera studenterna till egen inläring. Förmåga till kommunikation med studenterna och förmåga till helhetssyn och förnyelse betonas också. Dessutom anges ett antal bedömningsgrunder enligt följande:

- Undervisning, variation och omfattning
- Handledning av studenter på olika nivåer
- Utarbetande av läromedel
- Pedagogiskt utvecklingsarbete
- Bedömning av de studerandes prestationer
- Kursutvärderingar
- Pedagogisk utbildning
- Vetenskapliga skrifter
- Populärvetenskapliga framställningar
- Pedagogiska priser
- Undervisningsprov
- Egen reflexion

Det gäller att fastställa bredd och omfattning av den sökandes pedagogiska verksamhet och det betonas att bredd inte enbart avser erfarenhet från undervisning på olika nivåer utan också erfarenhet av olika undervisnings- och utvärderingsformer, liksom erfarenhet av annan pedagogisk verksamhet än undervisning.

”Kvalitetsbedömningen avser den sökandes intresse för och medvetenhet om pedagogiska aspekter av den egna verksamheten inom utbildning och forskning, villighet att pröva och ompröva pedagogiska förhållningssätt och att ge välgrundade argument för valet av en viss undervisnings- eller examinationsteknik”

Dokumentet ”Beslut om allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsförordningen för lärare vid Lunds universitet” [4] ger en betydlig mer utförlig bild av vad som innefattas i begreppet pedagogisk kompetens. Detta dokument härrör från 1999 och 2005 kompletterades denna skrift av ytterligare ett dokument; ”Tillägg till och komplettering av allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet” [5]. Detta dokument tillkom dels på grund av kravet på pedagogisk utbildning enligt högskoleförordningen (infört 2002) och dels med anledning av erfarenheter av underlag för beslut i tillsättningsärenden. Dokumentet inleds med att det i beslutsunderlag till och protokoll från lärarförslagsnämnderna inte är tillräckligt att använda allmänna formuleringar som exempelvis ”visat stort intresse” eller ”har stor erfarenhet” i samband med den pedagogiska meriteringen. Även i detta dokument anges ett antal bedömningskriterier och här betonas vikten av egenreflexion och pedagogiska mål.

Kravet på högskolepedagogisk utbildning behandlas i dokumentet ”Högskolepedagogisk utbildning” [6] från 2003 (Lunds universitet). Där framgår det att innehåll och upplägg av utbildningen kan variera mellan universitetets olika områden. Beträffande antalet högskolepoäng beslutades att ”Ett mål för Lunds universitet är att alla lärare skall ha genomgått högskolepedagogisk utbildning om minst tio veckor.” Ansvar för att detta genomförs ligger på områdesstyrelser och institutioner. Ett tillägg till Anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet [3] beslutades enligt följande; ”För att uppnå behörighet enligt HF 4 kap 7 § punkt 2 att anställas tills vidare som universitetslektor eller universitetsadjunkt skall den sökande ha genomgått grundläggande högskolepedagogisk utbildning omfattande minst fem veckor eller på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper. Inom en period om två år efter anställningen skall nyanställda universitetslektorer och universitetsadjunkter ha genomgått ytterligare högskolepedagogisk utbildning i form av påbyggnadskurser och specialkurser av en sådan omfattning att den sammanlagda högskolepedagogiska utbildningen totalt omfattar minst tio veckor.”

Här fastställs hur många högskolepoäng som krävs för behörighet till anställning som universitetslektor, respektive universitetsadjunkt vid Lunds universitet. Innehållet i utbildningen tillåts variera vid en jämförelse mellan olika områden inom universitetet.

Anvisningar till sökande vid olika fakulteter inom Lunds universitet refererar till den allmänna anställningsordningen som gäller för Lunds universitet som helhet, men utrymme finns även för specifika anvisningar, exempelvis vid den medicinska fakulteten gällande olika typer av studenthandledning (Dokumentation av pedagogiska meriter, handledarskap mm [7]). Även LTH har valt att publicera kompletterande dokument där exempelvis ”Anvisningar till sökande vid nyrekrytering och befordran avseende läraranställningar vid LTH” [8] betonar att såväl en kvantitativ redovisning av den pedagogiska erfarenheten såväl som en egenreflektion är nödvändiga underlag vid bedömningen av den sökande.

Sammanfattningsvis beskriver inte högskolelagen [1] och högskoleförordningen [2] vad som innefattas av begreppet pedagogisk skicklighet. Inte heller ”Anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet” [3] anger några specificerade kriterier för vad den pedagogiska skickligheten skall innefatta. Den typen av specifikationer återfinns först i dokumentet ”Beslut om allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsförordningen för lärare vid Lunds universitet” [4] och kompletteringar av dessa råd står att finna i ytterligare dokument, där några av dessa är kopplade till specifika fakulteter.

III. FAKULTETESNÄMND, LÄRARFÖRSLAGSNÄMND OCH SAKKUNNIGA

Enligt högskolelagen 6 § [1] får vetenskapligt kompetenta lärare inom fakultetsnämndens ansvarsområde, andra personer som är vetenskapligt kompetenta, och personer som annars är lämpliga för uppdraget, väljas in som ledamöter i en fakultetsnämnd. Ledamöterna skall väljas av vetenskapligt kompetenta lärare inom fakultetsnämndens ansvarsområde. Studenterna vid högskolan har rätt att vara representerade i fakultetsnämnden. Den pedagogiska kompetensen omnämns inte i denna paragraf.

Enligt högskoleförordningen (4 kap. 26 §) [2] skall fakultetsnämnden eller motsvarande organ föreslå den sökande som främst bör komma i fråga för anställning. I förslaget skall redovisas bedömningen av varje föreslagen sökandes skicklighet i förhållande till de bedömningsgrunder som gäller för anställningen. ”Av förslaget skall det framgå hur föreslagen sökandes såväl vetenskapliga som pedagogiska skicklighet har beaktats.” Vid ansökan om befordran skall fakultetsnämnden eller det motsvarande organet föreslå om sökanden skall befordras eller inte och ange om sökanden uppfyller behörighetskraven eller inte.

Anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet 6 § [3] fastslår att fakultetsstyrelsen beslutar om ämnesområde, behörighet, bedömningsgrunder samt om hur olika bedömningsgrunder skall vägas mot varandra. Där anges även de lärarförslagsnämnder som skall finnas inrättade för beredning av anställningsärenden (10 §). Fakultetsstyrelsen utser ledamöterna i lärarförslagsnämnderna (11 §), undantaget två studeranderepresentanter som utses på annat sätt. Då en lärarförslagsnämnd ska bereda ett ärende utses sakkunniga av berörd fakultetsstyrelse (14 §).

Därmed anger högskoleförordningen att fakultetsstyrelsens ledamöter skall vara vetenskapligt kompetenta, men pedagogisk kompetens omnämns inte. Vad gäller lärarförslagsnämnderna står följande att läsa i ”Beslut om allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet” [4]: ”Det är nödvändigt och angeläget att ledamöterna i nämnderna sammantaget har god kännedom av samtliga bedömningsgrunder och följer utvecklingen i dem (kap. 5).” Behovet av någon form av introduktion i exempelvis frågor kring pedagogisk meritering omnämns. ”Andra viktiga, reguljära inslag i nämndernas arbete är policydiskussioner och utbildnings av ledamöterna” (kap. 14.3). Specifika krav på pedagogisk kompetens finns i anvisningarna till lärarförslagsnämnder enligt dokumentet ”Tillägg till och komplettering av allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet.” [5] där det står angivet att ”de sakkunniga utses så att pedagogisk kompetens garanteras.” Tonvikt läggs vid att minst en sakkunnig har pedagogisk kompetens, dock hänvisas ej till någon paragraf eller något stycke som beskriver denna erforderliga kompetens. En jämförelse kan här göras med formuleringen ”Bedömningen görs av lärarförslagsnämnden eventuellt med stöd av pedagogisk expertis” som återfinns i dokumentet ”Pedagogiska behörighetskrav” [9] vid Lunds Tekniska Högskola.

IV. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I dagens läge saknas formella krav på pedagogisk kompetens vid tillsättning av ledamöter i fakultetsnämnder (högskolelagen 6 § [1]) och lärarförslagsnämnder (Anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet [3]). Ett led i utvecklingen av den pedagogiska kompetensen vid högskolor och universitet vore att införa ett krav på att denna typ av kompetens skall finnas representerad i ovanstående nämnder. Om denna policy ska avspeglas på nationell basis bör kravet på pedagogisk kompetens inom fakultetsnämnder och lärarförslagsnämnder lyftas över den lokala beslutsfattningsnivån.

Här i denna artikel har förhållandena vid Lunds universitet och de dokument som beskriver kraven på lokal nivå vad gäller pedagogisk skicklighet haft en central roll. Förutsättningen att olika universitet och i viss mån olika fakulteter har möjlighet att sätta sin egen prägel på kraven på pedagogisk skicklighet öppnar upp för möjligheten att fokusera på speciella egenskaper som är önskvärda vid tillsättningen av en specifik lärartjänst. Samtidigt ger det visst utrymme för skillnader i bedömning av sökandes meriter. Vid Sveriges Universitetslärarförbunds kongress 2006 antogs en motion där förbundsstyrelsen fick i uppdrag att tydliggöra förbundets syn på kraven för pedagogisk meritering [10]. I denna motion betonades vikten av att en kvalitativ bedömning kommer till stånd, vilket förutsätter sakkunnigutlåtande i frågan. Motionen föranleddes av SULF/Stockholms universitets erfarenhet att bedömningen av de pedagogiska

meriterna inklusive sakkunnigutlåtanden varierar kraftigt mellan fakulteterna vid ett och samma lärosäte.

Finns det ett behov av att ytterligare specificera, och möjligen utöka, de krav som anges i Högskoleförordningen vad gäller pedagogisk kompetens? Kravet på högskolepedagogisk utbildning enligt Högskoleförordningen väcker frågan om vilken omfattning och vilket innehåll en sådan utbildning skall ha. Enligt dokumentet "Högskolepedagogisk utbildning" [6] vid Lunds universitet beslutas lämpligt kursinnehåll på fakultetsnivå, och ambitionen är att alla lärare vid Lunds universitet skall ha genomgått högskolepedagogisk utbildning om minst tio veckor. Sveriges Universitets- och Högskoleförbund antog år 2005 rekommendationer till målbeskrivningar för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning [11] för att tillhandahålla en modell som kan användas både nationellt och internationellt. Det övergripande målet beskrivs som att kursdeltagaren skall ha utvecklat kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som grund för att arbeta professionellt som lärare inom högskolan. Högskoleförordningen [2] sätter fokus på den högskolepedagogiska utbildningen och ger därmed denna del av den pedagogiska meriteringen större tyngd än andra bedömningsgrunder i det avseendet att det är ett uttalat krav. Därför är det viktigt att den högskolepedagogiska utbildningens kvalitet ägnas stor omsorg och att examinationen säkerställer att utbildningsmålen uppnås.

Avslutningsvis kan det konstateras att ett relativt stort antal dokument beskriver vilka bedömningsgrunder som tillämpas gällande pedagogisk meritering vid tillsättning av nya tjänster, samt vid befordran, inom Lunds universitet. En reduktion av antalet dokument skulle kunna underlätta för den sökande att sammanställa sin ansökan och även tydliggöra vilka kriterier som skall vara avgörande då lärarförslagsnämnderna tar beslut.

REFERENSER

- [1] Högskolelagen, SFS 1992:1434
- [2] Högskoleförordningen
- [3] Anställningsordning för lärare vid Lunds universitet, Dnr I E 19 6418/01
- [4] Beslut om allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet, Dnr I E 19 13594/1998
- [5] Tillägg till och komplettering av allmänna råd för tillämpningen av högskoleförordningen och anställningsordningen för lärare vid Lunds universitet, Dnr I F 1 1393 /2005
- [6] Högskolepedagogisk utbildning, Dnr I G51 3204/03
- [7] Dokumentation av pedagogiska meriter, handledarskap mm, Medicinska fakulteten, Lunds universitet, http://www.med.lu.se/medarbetare_och_kolleger/personalfraagor_och_anstallningar/medicinska_laerarfoerslagsnaemnden
- [8] Anvisningar till sökande vid nyrekrytering och befordran avseende läraranställningar vid LTH, <http://www.lth.se/omlth/ledigatjanster/anvisningar>
- [9] Pedagogiska behörighetskrav, Lunds Tekniska Högskola, http://www.lth.se/omlth/ledigatjanster/pedagogiska_behoerighetskrav/
- [10] SULF:s förbundskongress 2006, Motion 11, Motion angående pedagogisk meritering
- [11] Sveriges Universitets- & Högskoleförbund, Rekommendationer om mål för behörighetsgivande högskolepedagogisk utbildning samt ömsesidigt erkännande